עלון מס' 187

כ' מנחם-אב התשפ"ה

מי בא

מדינה יהודית בדרך אמת

מי בָּז ליום קטַנוֹת

על עקביות וקביעות

מנהג ישראל בקריאת התורה

סדר קריאת פרשיות (או "פרשות") התורה הנקוט בידינו, אינו מדאורייתא ואף לא מדרבנן, שרשו ב**מנהג ישראל** הנהוג מזה אלפי שנים, ואולי הוא הדוגמא המאלפת ביותר לכוחו של מנהג. לא לגמרי ברור מקורה וזמנה של חלוקת-פרשיות-השבוע המקובלת, אך ברור שאין היא מעכבת (וכל שכן החלוקה הפנימית לשבעת העולים), ואף על פי כן היא דבר נתון ופשוט (תרתי משמע!), ומהווה יסוד-מוסד ב"צורת היהדות" שלנו, יסוד פורה מאין כמוהו, כי אין קץ לדרשות הנובעות ממנו ומתקשרות אליו ומתחדשות לבקרים, לזמני השנה (- מה שהוחל כמדומה להידרש בקביעות מימי השל"ה הקדוש), ולמאורעות המתרחשים בעולם.

בדברי חז"ל ודרשותיהם (ב"פסיקתות") יש התייחסות בעיקר לשבתות מיוחדות, כגון ארבע פרשיות הנקראות באדר, ולהפטרות הנהוגות, כמו שלש של פורענות ושבע של נחמה, וכן על כך שקריאת הקללות שבתורת כהנים ושבמשנה תורה מקדימה לשבועות ולראש השנה (וזאת כמובן לפי מנהגנו לסיים את התורה אחת בשנה – בניגוד לבני מערבא שהיו מסיימים אחת לשלש שנים). אך לא מתייחסים במיוחד לשֵמות-("כותרות") הפָּרשות ותוכנן, שכאמור אינו הלכה אלא מנהג ישראל (ואף מספר ה"סדרים"-הפרשות, "גן סדרים באורייתא", אינו מפורש ב"נגלה" אלא בזוהר. ובדרושי חסידות נדרש לעתים גם מספרה הסידורי של הפרשה).

[ואכן כך מקובל בחכמת האמת ששרשו של מנהג שנקבע בישראל גבוה משרשו של דין, ושייך לספירת הכתר שבסתר עליון (ה"כותרת" כנ"ל), שכן דווקא ספירת המלכות התחתונה (ש"לית לה מגרמה כלום", היינו "בני המדינה" הפשוטים שאינם מצויינים בתכונות בולטות), היא הנעוצה ביותר בספירת הכתר שבראש, "אין כתר אלא למלך". מטבע הדברים מדרשי הפרשות הן בעיקר **מדרשי אגדה** שלא באו להסיק מסקנות הלכתיות, אבל כמקובל, באגדה דווקא רמוזים הסודות הנסתרים ביותר (שאולי עניינם הכולל הוא מעלת נשמות ישראל באשר-הן ועתידן הטוב). וכן נובעים מו הדרשות הללו ש"בדרך אפשר" בלתי-מחייבת, מדות חסידות ומוסר טוב וישר, לפנים משורת הדין, שהרי "עמך כולם חסידים" שרצונם לא רק לצאת ידי חובת הדין המוגבל-מטבעו, אלא "להתחסד עם הבורא" האינסופי עצמו, ולעשות לו נחת רוח].

כל זאת מהווה לנו מעַין הקדמה לדרוש על היחס בין פרשיות "ואתחנן" ו"עקב", השתים הראשונות לשבע של נחמה, שעל-כן הן מכוונות מן-הסתם ל**חסד וגבורה** שבראש שבע הספירות, מדות הלב, שכנגדן בנפש אהבה ויראה, ובשבעת הרועים – אברהם ויצחק.

הגדולה והגבורה

ספירת החסד נקראת "**גדוּלה**" בפסוק הספירות, ואברהם אבינו הראשון, "האדם **הגדול** בענקים", הוא ה"מרכבה" לה. אברהם הוא ה"מתהלך בארץ" (וגם מחוצה-לה) ומתפשט-מתרחב לארכה ולרחבה, וכל-כולו חידוש ופריצת דרך, באהבה אינסופית לכל יצור-נוצר. וכך פרשת ואתחנן עוסקת ב"דברים הגדולים", בעיקרי היהדות, ובה מופיעים עשרת הדברות ופרשת היחוד "שמע ישראל" שהיא קבלת עול מלכות שמים בכללות, ובעקבותיה מצות אהבת ה' (הבוחר בנו מאהבתו אותנו, ושומר הברית והחסד לאוהביו, כאמור בסוף הפרשה). וכן מדובר בה על ה**חוקים** (ה**חקוקים** מסיני) אשר הם חכמתנו ובינתנו לעיני הגויים השומעים אותם.

לעומת זאת פרשת עקב, כשמה-כותרתה, עוסקת ב**קביעות ועקביות**, בשמיעת-שמירת ה**משפטים**, הדינים השוים בכל ומובנים לכל, היא לעומת יצחק בן אברהם, שהוא המרכבה למדת ה**גבורה-**ה**יראה** (השוות גם במספר); אלקי אברהם הוא "**פחד** יצחק" ככתוב, ונגלה לו בפנים של אימה המרכזת ומצמצמת-מכווצת, ומזהירה שלא לחרוג מן הגבולות (כפי שיצחק הוא "עולה תמימה" ואינו יוצא מן הארץ). במרכז פרשת עקב מופיעה **פרשת היראה** כדבר קטן ("מה ה' אלקיך שואל מעמך") המפתח לכל ("כי אם ליראה"), וכן בסופה מופיעה פרשת **והיה אם שמוע**, שהיא "קבלת עול (ה)מצוות" הפרטיות הרבות (לעומת קבלת עול מלכות-שמים-הכללית שבפרשת שמע).

יצחק הוא בן **שרה**, לשון שררה וממשלה, אבל הוא גם "בן אברהם" ההפוך ממנו בטבעו, אך דומה לו לגמרי בצורתו, עד ש"הכל אומרים: אברהם הוליד את יצחק" כדברי רבותינו. ללמדך ששני ההפכים הללו, החסד והדין, האהבה והיראה, הפריצה והשמירה, החוקים והמשפטים, כרוכים לגמרי זה בזה, וכמשל הזוהר אי אפשר לפרוח-לעוף ללא שני כנפים השקולים לגמרי ומשתפים פעולה זה עם זה; "יָראתי מתוך שמחתי (=אהבתי), ושָמחתי מתוך יראתי!"; צריך אדם מישראל לשאוף לאיזון שלם בין תחושת ה"דברים הגדולים"-העקרוניים המניעים אותו, לבין החוש ל"דברים הקטנים" היומיומיים שבחייו, לא לזלזל בהם ולדוש אותם בעקביו אלא לשמר אותם בקביעות ועקביות.

ומתברר שאברהם עצמו, מאז שהכיר את בוראו בהיותו בן שלש שנים, **עקב** שנים הוא חותר לקביעות-של-יראה, ועל כך נאמר (ליצחק!) **עקב** אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי. כדברי רז"ל. אף הוא אברהם **קבע** מקום (וזמן) לתפילתו (כפי שלמדנו מן הכתוב "וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד (בתפילה) את פני ה'"), ובעקדה זכה להיכלל לגמרי במדת יצחק – "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה". האהבה עצמה מולידה בסופו של דבר את היפוכה-היראה בכדי לשַמר אותה מלהתפזר לכיוונים שליליים או מלהתפוגג. [וכן "עשה תורתך (- העמוקה ורחבה מני ים) קֶבע" ו"הנהג בה מנהג דרך ארץ", אך "אל תעש **תפילתך** קבע אלא **רחמים** ותחנונים" – את היראה-התפילה של יצחק יש לכלול בתפארת-**רחמים** של יעקב, בחיר האבות שבקו האמצעי-הממצע, ודי בזה כאן].

"בנין המלכות מן הגבורות" -

כידוע בקבלה, כי אכן פניה החיצוניות של המלכות הם פנים של דין וסדר-טוב – "מלך במשפט יעמיד ארץ" – ועל כך באה המצוה "שום תשים עליך מלך – שתהא אימתו עליך (ואל תרשה לו למחול על כבודו)", ואף המלך כל ימי חייו לומד הוא יראה מספר התורה הצמוד אליו ככתוב. אך המלכות "**מתמתקת על ידי החסדים**", שכן בעומק ובפנימיות שרש המלכות-דקדושה באהבת אברהם וחסדו, כפי שנתגלה בהחלצותו והצלחתו להציל במלחמת המלכים, שבעקבות כך "נתכנסו כל מלכי מזרח ומערב אל **עמק המלך** להמליך את אברהם". מטבע המלך להיות "פורץ לו דרך ואין מוחין בידו" מאחר שכל כוונתו להיטיב עם העם ומוכן ועומד הוא לשם-כך גם להסתכן, ללכת אל הלא-נודע ולפרוץ דרכים לא-משוערות, אך מיד חוזר הוא אל הקביעות, אל יראת ה' המשַמרת אותו לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל.

יראת ה' הקבועה היא זו המצילה מפני מורא בשר ודם, כאמור בתחילת פרשת עקב "כי תאמר בלבבך רבים הגויים האלה... לא תירא מהם!" ובסופה: "לא יתייצב איש בפניכם, פחדכם ומוראכם יתן ה' אלקיכם על פני כל הארץ אשר תדרכו בה" (וכמסופר על צוואת אביו הזקן של רבינו הבעש"ט לבנו הילד: לא תירא משום דבר ומשום אדם אם-אך תירא מה').

[כל זאת בהיפוך גמור לממשלים המודרניים המוכרים לנו היטב ומקרוב, המראים בחיצוניות פנים של חופש ושוויון ליברלי, אך בפנימיות מלאים הם פחדים שונים ומשונים מפני עצמם ותדמיתם, מבית

ומחוץ, שעל כן אינם מסוגלים לפריצת דרך של ממש אלא לפסיחה מתמדת על שני (ושלשה וארבעה) הסעיפים, ללא שום עקביות בוטחת, ומתגלגלים בסופו של דבר ל**קבעון נוקשה** הממרר את חיי העם, מדכא את רוחו הפורצת, מחלל את כבודו ומערער את בטחונו. ירחם ה' על שארית ישראל ויראה בעֹני עמו!].

הר חוטי השערה

במסכת סוכה (נב,א)**:** דרש רב יהודה: לעתיד לבא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים, צדיקים נדמה להם (היצר) כהר גבוה, ורשעים נדמה להם כחוט השערה. הללו בוכים והללו בוכים – צדיקים בוכים ואומרים: היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה?! ורשעים בוכים ואומרים: היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה?!

ובכן, מהי האמת? האם יצר הרע הר הוא או חוט שערה? התשובה: הר גבוה מורכב מחוטי שערה! כלומר: הרשע הנתקל במצוה קטנה (עשה או לא-תעשה), דש אותה בעקבו ואינו מתייחס, כי אומר לעצמו: מה חשיבות יש למעשה קטן כל כך! נמצא שקטנות המעשה חוסמת את דרכו, אבל הצדיק אומר: כשם שנקל לי לזלזל, כך נקל לי לקיים! וכך הוא מתקדם והולך כשמאחוריו מצטברים ונערמים מיליוני מעשים קטנים שמצטרפים ל**הר גבוה** (=**בהירות** אהבת אברהם **הגדול** בענקים)! נמצא שמכלול כל הפרטים הקטנים שמצד היראה העקבית, שוה בערכו לעיקרי האמונה "הגדולים". עוד ברכה ועוד ברכה, פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול. מפסוק היראה שבפרשה, "ועתה ישראל מה ה' אלקיך דורש ממך כי אם ליראה וגומר, דרשו חכמים "אל תיקרי **מה** אלא **מאה**" – רמז למאה ברכות שבכל יום (והנה אם נוסיף **א**' ל-**מה**, נמצא בפסוק בדיוק מאה אותיות!).

ועוד בפסוק זה שאלו חכמים: וכי יראה מלתא זוטרתא היא?! והשיבו: כן! לגבי משה (שיש לו אותה), אכן דבר קטון היא היראה! ולדרכנו נוסיף ונסביר בשתיים: לגבי משה העולה להר סיני הבוער באש בפרשת ואתחנן, היראה היומיומית של פרשת עקב אכן קטנה! אך גם: מאחר שקטן משה בעיני עצמו, כאומרו "ונחנו **מה"**, לעולם אין שום מעשה קטן ומזולזל בעיניו. [וכידוע בספרים יש בכל יהודי ניצוץ מנשמת משה, הן במובן של יכולת להתלהב באהבה, והן במובן של יכולת להיות **מה**-שאתה (כידוע מדברי הרבי ר' זושא מהניפולי). והרי כל זרע ישראל נקרא בהם שם אברהם ויצחק, ככתוב.

ולסיום עוד דרוש קטן: יצחק בעקביותו הטבעית-לו, משלים את שנותיו הקצובות לו, כי גם כשהוא מגלה את פרצופו של עשו (ה**בז** לבכורה ולעבודה העקבית שבעקבותיה), מעביר הוא מיד את הברכה ל**יעקב** הקטן, ה**עקבי**-גם-הוא-כשמו, שאינו מזלזל ובז לקטנות אלא "מחַזר על **פכים קטנים"** (המשלימים במספר את **יעקב** ל**ישראל**, שם המעלה הגבוה, ובכך זוכה יעקב לא רק לברכת יצחק אלא גם ל"לברכת אברהם" ככתוב). ואילו אברהם המתאמץ כל ימיו לסגל לו גם את העקביות כנ"ל, נתמעטו לו חמש שנים משנותיו כדברי רז"ל, בכדי שלא יראה את עשו בן-בנו יוצא לתרבות רעה ו**בז** ליום קטנות, ומיניה-וביה מפסיד גם את ברכת הגדלות.

ובמלכות ישראל הראויה, "קטון וגדול שם הוא" משיח בן יוסף כלול במשיח בן דוד. יוסף הוא המשנה למלך, "ראש הממשלה" המכיל ומנהל ומסדיר בכשרונו את כל פרטי הממלכה, ובידיו נמסר עשו הבז לקטנות, ואילו דוד-משיח "בן **פרצי**" הוא המלך, השרוי כל ימיו ולילותיו בהשראה אלקית לשם פריצת דרכים חדשות, "מחוץ לקופסא", לגאול את המציאות ממגבלותה הטבעית, ולעשותה דירה לו-יתברך בתחתונים.